

ELMÉLET ÉS GYAKORLAT

II.

A KGST-országok megőrzik a szocialista tulajdon nemzetközi államok jellegét. A szocialista világpiacon eladóként és KGST-tagállamok gazdasági szervezetei bevőként lépnek fel, ilyen formában működnek és továbbfejlesztik a szocialista integráció áru- és pénzvizonyát. E kapcsolatokat jelentősen nem szabad lekicsinyelni és másodrendűként kezelni. Az értéktörvény szerepének lebecsülése a szocialista világpiacon azonnali kifejezésre jut a külkereskedelmi kapcsolatok csökkenő hatékonyságában, ami az egyes KGST-országokban a társadalmi termelés ésszerűtlen struktúrájához vezet.

Termelői kapcsolatok

A KGST-országok nemzetközi piacának erősítése, valamint az áru- és pénzvizonyok tökéletesítése (a szocialista integráció komplex programjában foglaltak szerint) kapcsolódik a tervek koordinációjához, ahhoz, szervesen hozzátartozik. Végső fokon a gazdasági együttműködés az áruk és szolgáltatások cseréjében, az árak és költségekben realizálódik.

A KGST-országok a külkereskedelmi kapcsolatait a külkereskedelmi monopólium feltételétől mentesítik, a szocialista országok arra törekednek, hogy hosszú lejáratú kormányközi egyezményeket, tervezési kereteket hozzanak meg az áruk és szolgáltatások szállítási területeiről, amelyek az ötéves népgazdasági tervekben közvetlenül fektetnek.

Az integrációs periódus sajátossága, hogy az államközi gazdasági kapcsolatok közvetlenebb viszony alakul ki a kereskedelmi formák és a termelési együttműködés között, összefüggésben a termelési nemzetközi specializációjával és kooperációjával.

A KGST-országok a komplex programot elfogadva megegyeztek abban, hogy az országokban belüli és a kölcsönös kapcsolatokban megteremtik a gazdasági, tudományos és technikai együttműködéshez szükséges gazdasági és jogi előfeltételeket. (Minisztériumok közötti közvetlen kapcsolatok kialakítása, különböző állami szervek, gazdasági szervek és tervező-kutató intézetek közötti kapcsolatok kiépítése stb.)

A KGST-országok egymással több száz kétoldalú, hosszú lejáratú nemzetközi specializációs és kooperációs megállapodást kötöttek. Az NDK és a Szovjetunió közötti, 1971-75-re szóló kooperációs tervben 17 kormányközi megállapodás és 13 miniszteri szintű megállapodás szerepel a termelés specializációjáról. Specializációs megállapodás van érvényben a Szovjetunió és Magyarország között is, a Szovjetunió jelentősen növeli személyes tehergépkocsi-szállítást és ezért IKARUS-autóbuszt kap Magyarországtól. Magyarországon bővítik a Szovjetunióba szállított háztartási gépjárműk, amelyek a „Ljov”-i és a „Ljén”-i autóbüsztyárakban, az Urickovról és Engelmáról elnevezett tróliusbüsztyárakban használnak fel. Hasonlóan számos alkatermék kooperációban készül Magyarországon, Bulgáriában, Lengyelországban és az NDK-ban a Zsigul gépkocsikhoz is.

Pénzügyi mechanizmus

A termelés nemzetközi specializációjának és kooperációjának fejlődése mint a szocialista nemzetközi munkamegosztás alapvető formája a külkereskedelmi forgalom további kiszélesítését teszi szükségessé. Ez megköveteli a külkereskedelmi és a belföldi árkezelés, valamint a pénzügyi eszközök és kapcsolatok további tökéletesítését. A szocialista gazdasági integráció periódusa így új elemeket hoz az államközi kapcsolatok rendszerébe.

A KGST-országok saját valutás rendszerük mellett rendelkeznek kollektív valutával, a transzferábilis rubellel. Ez utóbbi bebizonyította életképességét és stabilitását. A szocialista valutás rendszer nem érezte meg a tőkés világgazdaság valutás rendszerének viharát, mert a szocialista nemzetközi pénzügyi rendszer realitás alapokon nyugszik, a külkereskedelmi forgalom természetén felel meg a forgalom a tervezésben rögzített külkereskedelmi árnak bonyolódik le.

Ugyanakkor a KGST-országok látványos lépést tettek az ideálisnak a kialakított pénzügyi mechanizmust, amelynek megvan a maga gyengesége: a sokoldalú elszámolás korlátozottsága, a valutárfolyamok és a koefficiens rendszerének bizonytalansága, a valuta hiteltelenségének korlátozott felhasználási lehetősége stb.

A pénzügyi kapcsolatok területén a

KGST-országok szükségnek látják a valutás rendszer felülvizsgálását és a közeli években széles kutatási programot dolgoznak ki a továbbfejlesztés érdekében. Az e területeken jelentősek eredmények megerősítik a KGST-országok kollektív-valutáját. (Mint ahogy azt a komplex program hangsúlyozza: „... maga a folyamat alkotó részét képezi azok az intézkedések, amelyek a valutás rendszerben, valamint az anyagi termelésben, és a külkereskedelemben végmennek.”)

A KGST gazdasági integráció új vonása a nemzetközi gazdasági szervezetek működésének kihasználása, a különböző együttműködési területeken.

Nemzetközi szervezetek

Nem titok, hogy egyes KGST-országok nemzetközi szervezetekhez fűződő kapcsolata a múltban tartózkodott volt. A közgazdászok és a jogászok nem tudták kellő időben és meggyőzően bizonyítani, hogy azok a nemzetközi gazdasági szervezetek, amelyeket a szocialista országok hoznak létre, sohasem „nemzetek feletti” szervezetek és nem sértek a tagországok szuverenitását. Ezzel összefüggésben mondták, hogy az államon belüli gazdasági törvények nem léteznek, fel kell ismerni, hogy a szocialista állam jogi személyként részt vesz ilyen nemzetközi szervezetekben.

Az élet megkövetelte a tétel korrigálását. Hiszen anyagi és pénzügyi egységek jöttek létre a munkaerő és a természeti erőforrások kihasználására a KGST-országok között. Ez alól a Szovjetunió sem kivétel. Ilyen együttműködést igényel az építkezések optimális kivitelezése, a nagy tüzelőanyag- és nyersanyagtermelő bázisok kialakítása stb. A komplex program hangsúlyozza, hogy a jelenlegi és a létrehozandó új nemzetközi gazdasági szervezetek fejlesztése a KGST-országok közötti gazdasági integráció kibontakozásának egyik alapvető útja.

A komplex programmal a KGST-országok gazdasági kapcsolatát új szakasza léptek, amely minden országban meggyorsítja a népgazdasági fejlődést, megerősíti a szocialista világgazdaság gazdasági erejét.

J. Kormov
a közgazdaságtudományok
doktora,
Moszkva

Hitel Jugoszláviának

Tokióban bejelentették, hogy a japán kormány hozzájárult 9240 millió jen (30 millió dollár) hitel nyújtásához Jugoszláviának. A japán külügyminisztérium közleménye szerint a hitel célja Jugoszlávia nemzetközi fizetési mérlegének megjavítása. A hitel keretében Jugoszlávia japán árukat és szolgáltatásokat vásárolhat. A japán export-importhoz bank által folyósított hitelt évi 3,5 százalékos kamatra adják, s három évi lérelmi idő után fizetendő, egy alatt fizetendő vissza. Jugoszlávia ezt megelőzően 1966-ban kapott Japántól 1800 millió jen hitelt.

Japán külügyminisztériumi források szerint a kormány kedvező elbírálásban részesítette hasonló hitelnyújtást Lengyelország, illetve Románia részéről is.

Köös Piac — olasz gazdaság

A Közös Piac brüsszeli központi igazgatóságával szemben a olasz gazdaság helyzetét és figyelemmel a termelési költségek esetleges újabb emelkedése végleg és visszavonhatatlanul válasza sorodhatna Olaszországot.

A Corriere Della Sera brüsszeli központi körök véleményét idézve azt hangsúlyozta, hogy ha a munkaszervezők évi 3,5 százalékos kamatra adják, s három évi lérelmi idő után fizetendő, egy alatt fizetendő vissza. Jugoszlávia ezt megelőzően 1966-ban kapott Japántól 1800 millió jen hitelt.

Az olasz gazdaság szemben a Közös Piacnak külön rendszabályokat kell foganatosítania, időlegesen el kell különítenie Olaszorszá-

Bár a francia népszavazás jóváhagyta a Hatoknak Tizek bővülését, a dán politikai és gazdasági vezetés még koránsem lehet teljesen biztos, hogy az északi ország csatlakozását időntő népszavazás is pozitív eredménnyel végződik. Amikor január 22-én a dán kormány képviselői aláírták a csatlakozási okmányt, miszerint Dánia 1973. január 1-től az Európai Gazdasági Közösség teljes jogú tagjává válik, még nem gondolják, hogy az ellenzék tábora ilyen erővel rendelkezik.

Teljes erővel folyik a propaganda-kampány minden szavazatért és előrebecsések szerint az ősi népszavazásnak a csatlakozás hívei csak néhány százalékos többséggel számíthatnak. Ez mindenestre elég lesz ahhoz, hogy a dán gazdaság véglegesen zöld jelzést kapjon az integrációhoz vezető úton. Nem kis feladatot vár a tavaly októberben hatalmasra került szociáldemokrata pártja. A gazdasági helyzet romlása az elmúlt 3 évben már három kormány bukását okozta, ugyanis egyiknek sem sikerült valóra váltania a nemzetgazdaság súlyos gondjainak megoldását ígérő intézkedéseket. A csekély parlamenti többséggel rendelkező szociáldemokratáknak kettős feladatot kell megoldaniuk: egyszerűsíteni kell győzniük a lakosságot a csatlakozás előnyéről, másrészt pedig meg kell próbálni kivetni Dániát a több szempontból is aggodalmat keltő gazdasági helyzetéből.

Fejlődés — zavarokkal

A mindössze 43 ezer négyzetkilométer területű, 5 millió lakossal rendelkező Dánia gazdasági fejlődése közismert. A bruttó nemzeti termék (GNP) értéke tavaly több mint 17,2 milliárd dollár volt és az egy főre eső reálbér tekintetében Európában Dániát csak Svédország és Svájc előzi meg. A 60-as években jelentős szerkezeti változások következtek be a skandináv ország gazdaságában: túlsúlyba került az ipar a mezőgazdasághoz képest. Ez a változás tükröződik az exportstruktúrában is. 1950-ben még a teljes kivitel 70 százaléka volt mezőgazdasági termék, tavaly már csak 22 százalék, és az ipari termékek aránya volt 70 százalék körül. (A dán statisztikák a konzervárik, a hal és a tej kivitelét is az ipari exporthoz sorolják.) 1960 és 1971 között a mezőgazdasági szektorban

got a többi közös piaci országtól a kialakult nagy különbségek miatt.

Az NDK idegenforgalma

A 17 millió NDK-ból az idén emberek milliói utaznak mint turisták a baráti szocialista országokba. Nemrég nyilvánosságra hozott adatok szerint az év első felében már 2,8 millió NDK-beli állampolgár járt Lengyelországban, amióta bevezették azt a könnyítést, hogy a két szomszédos állam lakosai személyi igazolvány felmutatásával átjuthatnak a határt. A Csehszlovákiában megforduló turisták sorában is az első helyen az NDK állampolgárai vannak. A Szovjetunióba az idén 130 000 NDK-beli turista utazik.

Az idegenforgalom területén elhelyezkedő szénkészlet több mint 40 milliárd tonnára becsülük.

Chilei adósságok rendezése

Az európai Hitogató-körútról határozó Alfonso Inostroza, a Chilei Központi Bank elnöke Santiagóban kijelentette, hogy a közelmúltban kétoldalú megállapodások jöttek létre Franciaországgal, Belgiummal, Olaszor-

Gazdag új szénlelőhely Lengyelországban

A Ruhr-vidék, a Donyec-medence és Felső-Szilézia után Európa nyugediki leggazdagabb szénlelőhelyére bukkantak a lengyel geológusok a lublini vajdaságban, Hrubieszow környékén.

A mintegy 43 négyzetkilométernyi területen elhelyezkedő szénkészlet több mint 40 milliárd tonnára becsülük.

Jegy nélkül a munkásvonatokon

A Német Demokratikus Köztársaságban érvényes kezdeményezést vezettek be a munkásvo-

naloknál: ezeken jegy nélkül, csupán az územigazolvány felmutatásával utazhatnak a dolgozók. Az utazás árát az územek átalányban, egy összegben fizetik be a vasúti társaság számára.

Jelenleg már 300 üzem 100 000 dolgozója utazik ilyen módon s mivel a kezdeményezés kitűnően bevált, ezt a módszert hamarosan általánosan bevezetik.

A deficitprobléma

Dánia nyersanyagban igen szegény ország, az egyetlen jelentős ásványi kincs az Északi-tenger körzetében nemrég feltárt kőolaj. A fejlett, diverzifikált ipar nagy mennyiségű és sokféle nyersanyagot követel. Így tehát érthető, hogy a külkereskedelemben — amely a GNP értékének 25 százalékát adja — létfontosságú az északi ország számára. Az egyre növekvő importtal az export nem tud lépést tartani.

Igy alakult ki az elmúlt néhány év folyamán az a külkereskedelmi mérleghiány, amely ma a dán nemzetgazdaság elsődleges problémája. 1970-ben a deficit valamivel több, mint 480 millió dollár volt, tavaly a hiány 13 százalékkal csökkent. Bizonyos, hogy a drasztikus importcsökkentő intézkedések kezdik éreztetni hatásukat. Az elmúlt évben bevezetett 10 százalékos importpótó (amelyet véglegesen csak 1973 áprilisában szüntettek meg, és mértéke addig fokozatosan csökkent) eredményeként néhány százalékkal csökkent a behozatal növekedési

üteme, ugyanakkor valamelyest emelkedett a kivitel.

Az import visszaszorítása érdekében tavaly maximálták a bankhitelek terjedelmét és fokozott takarékoskást érvényesítettek az állami kiadásoknál. A belföldi kereslet további csökkentésére való törekvést szolgálja az ár- és haszonellenőrzés, valamint a nyereségadó emelése. Így az a paradox helyzet állt elő, hogy az adók nagyobb ütemben nőttek, mint a jövedelmek. Nem nevezhető népszerűnek a beruházások csökkentését, illetve befagyasztását célzó, szokatlanul restriktív hitelpolitika sem. Kétségtelen, hogy Dániának nehéz megtalálnia, illetve végigjárnia az importcsökkentéssel vezetett eredményes utat, amikor behozatalának nagy része egyben az exportcikkek fontos alkotóeleme.

A külkereskedelemben, a mezőgazdaság és a közös piaci csatlakozás kérdése szorosan összefügg egymással. Sokan azt vallják, hogy a dán gazdaság akut problémáit csak a Közös Piac oldhatja meg. Egyértelmű, hogy a teljes jogú tagság jelentős anyagi veszteséget jelenthet a dán iparnak, hiszen a jelenlegi Hatok ipari szintje még magasabb, mint a dán ipar, ugyanakkor az árszínvonaluk lényegesen alacsonyabb. Számítások szerint viszont a mezőgazdaság — amelynek árszínvonala alacsonyabb, mint bármely tagállamé — a belépés révén évente több milliárdos bevételt többletet érhet el, s ez elegendő arra, hogy az iparnál jelentősebb károsodást bőségesen kárpótolja. Várhatóan már a csatlakozás első évében 50 százalékkal emelkedik a farmerkek jövedelme. Erdemes kissé alaposabban is megvizsgálni tehát a „megoldás kulcsát”, az igen fejlett mezőgazdaságot.

Adu: a mezőgazdaság

Bár jelentősen csökkent a nemzetgazdaság és szektorában foglalkoztatottak száma, a nagyfokú gépésítés és a fejlett agrotechnikai módszerek hatásaként a termelés egyre nő. (1971-ben pl. a mezőgazdasági termelés 10 százalékkal volt magasabb az előző évnél, míg az ipar csak 3,5 százalékkal.) Viszonylag kezdődő a földterületek megosztása is: legelőterületek a 10-30 hektár területű kőzetpirtókba, ahol igen magas terméshozódásokat produkálnak a farmerkek. Sok állami kísérleti gazdaság is működik, amelyek továbbadják tapasztalataikat a

kisfelmérőknek. Komoly bevételüket biztosítja a halfeldolgozó ipar — az évi fogás átlagban 1,3 millió tonna — és a 20 ezer embert foglalkoztató konzervipar. 1969-ben a teljes mezőgazdasági termelés kétharmada került exportra 7 milliárd dán korona (1 milliárd dollár) értékben. A híres dán vaj, sajt, tojás, bacon és élőállat fő bevője Anglia és az NSZK.

Az agrárkivitel háromnegyede a jelenlegi EFTA és a Közös Piac tagállamaiba irányul. Nagy-Britannia egyedül a dán mezőgazdasági export közel 30 százalékát veszi fel. Ez a tény attól a perctől kezdve, amikor Anglia bejelentette csatlakozási szándékát, elevenen határozta a dán álláspontot. Ha Dánia nem csatlakoznék, akkor nemcsak a Hatok, hanem a szigetország óriási felvevőpiacán is hátréte szorulna. A csatlakozás mellett szól az is, hogy Dánia teljes exportjának is 41 százaléka irányul Angliába, importjának pedig közel a fele származik innen és a Közös Piac jelenlegi tagországból.

A csatlakozás ellenzőinek jelentős tábora igyekszik a tömegtájékoztatás minden eszközt felhasználni a „nem” szavazatok megszerzésére. Egyik legfontosabb érvek a következő: „Igaz, hogy a mezőgazdaság sok mindenért kárpótol, de nem lehet kétféleképpen a több mint 400 ezer munkásnak megélhetést biztosító ipar sorsa sem”. Ugyanakkor hangsúlyozzák, hogy a tagság révén Dánia veszít el politikai és gazdasági szuverenitását. Az EFTA-tag Dánia 1970 szeptemberében kezdett miniszteri szinten tárgyalásokat a Hatokkal. A csatlakozási okmány értelmében 1973-tól számítva 5 éves átmeneti időszak áll a dán gazdaság rendelkezésére, hogy integrálódjék az EKG-ba. Hosszabb vita után eldőlt a közös költségvetéshez való hozzájárulás mértéke is: 1977-től évi 700 millió korona. (100 millió dollár.)

Nem valószínű, hogy az ősi népszavazásán meglepetés szülessen, de igen szoros eredményre lehet számítani. A dán közvélemény jó része aggodalommal tekint az EKG felé. Abban viszont az egész lakosság egyetért, hogy a kormányt olyan intézkedésekre kell hoznia, amelyek a dán „jóléti állam” gazdasági problémáinak gyögyesréte lehetnek, és az ötéves, várhatóan viharos átmeneti időszak után az új feltételek között stabilizált eredményeznek.

Gonda György — Lőrincz Péter

KOMPLEX RACIONALIZÁLÁS CSEHSZLOVÁKIÁBAN

A csehszlovák gazdaságpolitika egyik fő célja, hogy a jelenlegi ötéves terv időszakában tovább javítsák a dolgozók élet-színvonalát, és ezt a termelés fejlesztésével, korszerűsítésével alapozzák meg. Az életkörülmények megjavítása tehát nem átmeneti intézkedés, hanem tartós tendencia, amelynek szilárd alapjait a termelés fejlesztése biztosítja.

A termelés korszerűsítését alapvetően két módon akarják végrehajtani: komplex racionalizálással és a műszaki fejlesztés meggyorsításával. A kettő nem független egymástól, hanem ugyanannak a folyamatnak más-más oldalát jelöli.

Ésszerűsítési programok

A konszolidációs gazdaságpolitika eredményeképpen az elmúlt években megszületett a népgazdaság helyzete, a termelés sikerült kiküszöbölni az aránytalanságokat és megvalósult a fogyasztói piac folyamatos ellátása, miközben a fogyasztói árak is stabilak maradtak. A párt XIV. kongresszusa azonban nem elégedett meg a vitathatatlanság eredményeként elért eredménnyel, hanem rámutatott néhány hiányosságra is, és megjelölte azok megszüntetésének módszereit, a további fejlődés fő irányait.

A hiányosságokkal kapcsolatos egyik megállapítás arra vonatkozik, hogy a konszolidációs eredményeket gyakran túl nagy ráfordításokkal érték el, miközben a gazdaságossági megfontolások háttérbe szorultak. Mint ismeretes, a konszolidációs időszak alatt a központi tervezés szerepének fokozásával, lényegében az anyagi folyamatok fokozottabb kézben tartásával igyekeztek megvalósítani a célkitűzéseket. Ezzel párhuzamosan csökkent a vállalati önműködés szerepe és a pénzügyi terv nem eléggé vette egybe a folyamatok tárgyi és értéktartalmát, minimálisan hat az anyagi folyamatok hatékonyságára.

A kongresszusi határozatok a megoldást abban jelölik meg, hogy az adott feladatokat a lehető leggyorsabb módon, a takarékoskosság elvének messzemenő szem előtt tartásával teljesítsék. Ennek minden irányítási szinten alapvető módszere a komplex szocialista racionalizálás. A racionalizálás a vállalati gazdálkodásban rejlik a tartalékok tervezési feltárására és kiaknázására, magában foglalja az egész termelési folyamat ésszerűsítését, kezdve az anyagáldoktól a termelés megszervezéséig, keresztül egészen az értékesítésig. Hangsúlyozzák, hogy a racionalizálás nem cél, hanem csak eszköz a népgazdasági célok hatékonyabb megvalósítására.

A határozat végrehajtására minden szinten ún. racionalizálási programokat dolgoztak ki. A központi, állami programok a népgazdasági szintű elképzeléseket, fő irányokat tartalmazták. Ilyen központi programok készültek például a főanyag-felhasználás csökkentésére és az elektromos energiával való takarékoskásra. Az utóbbira vonatkozóan kimondták a felvezető technika széles körű bevezetését, mint a takarékoskosság egyik módszerét.

A központi racionalizálási programok bekerülnek a népgazdasági tervbe és a racionalizálási feladatokat a vállalatok a tervfeladatokkal együtt kapják meg. Az egyesületek és vállalati szinten is készülnek racionalizálási programok, amelyek már a helyi konkrét körülményeket figyelembe véve kapcsolódnak a központi elképzelésekhez. Bár elvileg a racionalizálást minden szinten az irányítási tervrendszer lényegében kell kezelni, gyakorlatilag a mozgásteret mégis a vállalati termelési tartalékok feltárására és hasznosítására irányul.

A racionalizálás jelentőségére utal többek között az is, hogy 1972-ben egyedül a Cseh Köztársaságban a 2,2 millió korona értékű termelésnövekményt 718 millió ún. költségcsökkentéssel akarták megvalósítani. (Számítások szerint; ha csupán egyetlen százalékkal sikerül javítani a gépek és berendezések kihasználását, akkor ez 8,4 milliárd korona termelési többletet jelentene.)

Minőség és új termék

A racionalizálásnak hozzá kell járulnia az új termékek elterjedéséhez és a minőség javulásához. Ebben a vonatkozás-

ban még mindig nem megfelelő a helyzet. Az összes termékben belül az új részaránya mindössze 10,8%-ot tesz ki. Az új termékek forgalomba kerülése olyan lassú, hogy a választék teljes kicseréléséhez 10 évre lenne szükség, ami kétszer olyan hosszú, mint a vilápiaci szintű lecsereléséi idő. A nem megfelelő minőség jellemző, hogy a megvizsgálás 2800 termék közül csupán azok 21%-a felelt meg az első osztályú kategória követelményeinek.

Tekintélyes szellemi erőt képvisel az a 400 000 újító, feltaláló, aki a termelésben dolgozik. Ezt eddig nem sikerült eléggé kihasználni. Fontos elv, hogy a racionalizálás ne csak a vezetők ügye legyen, hanem „a dolgozók részvétele az irányításban”. Ezért a vezetéseknek meg kell tárgyalnia elképzeléseit a munkahelyi kollektívakkal, és döntéseiket figyelembe kell venni a dolgozók javaslatát, véleményét is.

Első ízben 1971-ben dolgoztak ki racionalizálási programokat. Az információk szerint akkor még nemigen mutatkozott a mozzalom eredménye. Különösen jelentőséggel van az anyagráfordításoknak, amelyek 1970-ben az árszámításokhoz 60,7%-át tették ki. Tavaly tovább folytatódott az anyagráfordítások növekedése, megnövekedett a termelésnél nagyobb ütemben: míg a társadalmi termék 6%-kal nőtt, addig a termelői felhasználás 6,7%-kal. A termelés egy része nem felelt meg a keresletnek és emiatt az eladatlan készletek 10,5 milliárd koronával nőttek. A kedvezőtlen jelenségek okait elsősorban a komplex racionalizálás hiányosságai között látják. A legtöbb hiba, hogy a komplex racionalizálást a vállalatok többsége csak formálisan kezelte. A vállalat vezetése a racionalizálást gyakran pótlólagos források megszerzésének eszközüül tekintette.

Beruházási politika

Míg a termelés korszerűsítését vállalati szinten a racionalizálás hivatott elősegíteni — népgazdasági szinten ez a termelés szerkezetének, beruházásokkal történő átalakításában jelentkezik. Így tehát a racionalizálás a mikrofinansz beruházások nélküli ésszerűsítését jelenti, makroszinten pedig a beruházás a fő eszköz. Ismeretes, hogy a többi szocialista országhoz hasonlóan, Csehszlovákia sem bővelkedik beruházási forrásokban. Ez indokolja, hogy a beruházások nagy részét központiilag a tervek által meghatározott területre koncentrállják. Ezt szolgálta az amortizálási kapcsolatos idek intézkedések is. (Bár most formálisan az amortizáció teljes összege a vállalatnál marad, felemelték a vállalatok költségvetési nyereségbefizetését, hogy ezáltal biztosítsák a központi beruházáshoz szükséges alapok képződését.)

A műszaki kutatási és fejlesztési munkák elősegítésére ez év elejétől egységesítették a munkák árkezelését. Az árakat egységesen maximálták és központiilag írják elő a kalkulálható nyereség felső határát.

Oly módon javították a műszaki fejlesztési terv és a termelési terv összhangját, hogy közvetlen kapcsolatba hozták létre az egyes mutatók között. Az öt évre előre kidolgozott terv tartalmazza egyfelől a beállítandó új gépeket, berendezéseket, új eljárásokat stb., a termelési feladatokat, másfelől konkrétan meghatározta a termelés megindításának határidejét és kijelölte a megvalósításért felelős miniszteriumot, egyesületet. (A jelenlegi ötéves terv összesen mintegy 1200 tételesen meghatározott, új gépekkel kapcsolatos feladatot és 800 új technológiai eljárásra vonatkozó feladatot tartalmaz.) Az új műszaki tervezési metodikának az a célja, hogy a beruházások, korszerű eljárások alkalmazásának termelési kihatását is konkrétan meghatározza. Eddig ugyanis gyakorta előfordult, hogy például automata gépsorok beállításával modernizáltak a termelést, de az ebből adódó termelésnövekményt nem a tervekben, sem a vállalati szerződésben nem jelentkezett.

Dr. Bakos Gábor

A TSZ-SZÁMVITEL GONDJAI

A termelőszövetkezetek II. kongresszusán a számviteli rendszerről folyó vitában elsősorban a szűkített önköltség határai kerültek előtérbe, és a METÁSZ bonyolult, sok tekintetben fölösleges utasítások. A részvevők bírálták az év végi mérlegszámok adatarendszerét és ezek bizonyos ellentmondásait.

sítani, ha készleteit *naturálisan* a megkívántnál sokkal nagyobb mértékben növeli.

A METÁSZ fogytékosságai

Miért jó a szűkített önköltség?

A saját termelési készleteket 1971. január 1. előtti a felvásárlási árak szintjén értékelték. Azóta a saját termelési készleteket szűkített önköltségen kell kimutatni, ami azt jelenti, hogy az év közben alkalmazott nyilvántartási árakat év végén a ráfordítások tényleges szintjére kell helyesíteni. Így módon az évi eredmény megállapításakor a megvalósult nyereségelemeket mutatják ki.

Az a változás abból következett, hogy a vállalati gazdálkodás legfontosabb mutatója, az eredmény (a nyereség). Most a mültözhöz képest nagyobb figyelmet kell fordítani az eszközök kórforgásában a fogalmi (értékcsökkenés) kaprasztra.

A korábbi években a papíron megállapított nyereség sok esetben nem realizálódott, de a kimutatott veszteség egy része szintén nem volt valós. Az üzem stabilizálódása és a pénzügyi egyensúly megteremtése érdekében is előnyös az új rendszer, mert az eredmény kimutatásának időpontja egybeesik az eredmény keltezésének időpontjával. Ez arra ösztönöz, hogy a termelőszövetkezet növelje árukibocsátását, és ezáltal az újra-fermelési folyamathoz szükséges eszközök a pénzügyileg is realizált bevételből rendelkezésre álljanak.

Emellett a szűkített önköltség elősegíti az önelszámolást, és megalapozottabbá teszi az anyagi érdekelttség megvalósítását. A termelési folyamatokban az egyes kapcsolódó ágazatok között komplex szerepet alakíthat ki. (Pl. a takarmánytermesztéstől a hízóállat-éleddig.)

A szűkített önköltségen történő értékelés tehát gazdaságpolitikai szempontból nagy jelentőségű, gyakorlati alkalmazása hasznos, és elszámolástechnikai szempontból mindenképpen korszerűbb az előző évek rendszereinél.

Van olyan nézet is, hogy a szűkített önköltségen történő értékelés nem szolgálja az üzemi célokat; alkalmazásának eredményei nem állnak arányban a befektetett munkával; rendkívül munkaigényes, és így növeli az adminisztrációs munkát; a jelenleg rendelkezésre álló munkaerő ehhez kevés és szakmai színvonala is elégtelen. Egyes főkönyvelők a teljes önköltség kidolgozását igénylik, mert ez az üzemi döntések meghozatalánál inkább hasznosítható. Ezzel együtt is hogy ne a tárgyilagos ráfordítások szintjén értékeljük a saját termelési készleteket, hanem az állami gazdasági elszámoló áron.

A legfontosabb ellenvetés banki okok miatt merül fel. A termelőszövetkezeteknek a korábban elért forgóeszközszerint az eszközminimium időpontjában tartani kell. A szintentartási kötelezettség terhet bázis megállapításánál nem azonos elveket alkalmazott a bank, s emiatt több termelőszövetkezet hielét felmondta. Az elvi probléma az, hogy a kedvező termelési és ráfordítási viszonyokat elérő termelőszövetkezet pénzeszközeinek szintentartását úgy tudja biztosítani, hogy a készleteit a megkívántnál nagyobb mértékben növeli.

KÖNYVEKRŐL

Dégen Imre: A vízgazdálkodás közgazdasági alapjai

A vízgazdálkodás kérdései, feladatai hazánkban mindjobban a közérdeklődés homlokterébe kerülnek. Ennek oka — a többi közt —, hogy a nagy hagyományokkal rendelkező magyar vízügyi szolgálat mostani tevékenysége már szerkesztés és nélkülözhetetlen része az országos gazdaságfejlesztési törekvéseknek. A víz a korszerű iparnak és mezőgazdaságnak mindinkább „vérvérő” válik és egyik alapja a kommunális fejlesztéseknek is. A természeti kincsöböl értékes nyersanyag — áruikké — való víz gazdasági „helyezésének” változása maga után vonja a vízgazdálkodással kapcsolatos közgazdasági tényezők és fogalmak módosulását, korszerűsítését is.

Lényegében erről a korszerűsítéséről ad tudományos és gyakorlati szempontból összefoglaló képet Dégen Imre alkotott.

Az egyik legjelentősebb és legmunkaigényesebb évközi feladat a negyedévenkénti költségátételezés. Van-e erre valakinek szüksége? Egyértelműen megállapították, hogy a III. negyedév végéig az üzemeknek az áttelelézésekre nincs szükségük. Valószínűleg a népgazdaságnak sem. A METÁSZ ezen utasítása tehát felesleges. A negyedévi költségátételezések indokolatlanul többletmunkát igényelnek, sőt számos hibalehetőséget is rejtenek magukban.

Egyes főkönyvelők azt ajánlják, hogy a hozamelszámolás jelentősége számvitelileg nagymértékben csökkenjen. A 79-es számlacsoport túlzott mértékű zsongorítása és „keverése” (hozam, vásárlás, átminősítés, stornók) nem előnyös.

A különféle pénzügyi szervek egymásra várnak, és egymásra utalnak az érdemi megoldások helyett. Különösen az évközi és év végi mérlegbeszámoló munkálatainak előkészítése során hiányzik a felelős és céltudatos irányítás. Korábban a MEM, a PM és a bankszervek együttesen gondoskodtak az összes feltételek megteremtéséről. Együttesen szervezték meg a könyvelők oktatását és továbbképzését, a mérlegek átvetelét. Az utóbbi egy-két év gyakorlata az mutatja, hogy most mindent a területi szervezeteknek kellene megtenniük. A szövetségek azonban több okból nem tehetik meg. (Nincs hozzá munkaerő, jogkör stb.)

Nagyon sokan bírálták a kialakult „adatinfúziót”. Valóban sok adat szükséges. Az ipari mérlegekben például 1971-ben 1700, ezzel szemben a termelőszövetkezeti mérlegekben 7895 adatot dolgoztak fel. A mérlegbeszámoló statisztikai munkalapjának közötti adatok jelentős hányada ugyanakkor nem is megbízható, lényeges következtetések és összefüggések feltárására nem alkalmas.

Áttekinthető szabályokat

A Pénzügyminisztérium a számviteli szabályokat néha késvé juttatja a gazdaságokhoz. E késvé miatt rendszerint csak többletmunkával tudják teljesíteni a PM előírásait. A kiadott rendelkezések és utasítások sem mindig egyezségesek és egyértelműek. Az alapintézkedéseket számos esetben ki kell egészíteni és módosítani. Az üzemekben mindez kapkodáshoz vezet, és hibákat von maga után. Ez történt a múlt évi mérlegrendezési és átértékelési rendelettel, valamint a jövődelem-és jövedelemnövekmény-adó rendelettel összefüggő állásfoglalás kiadásával, továbbá elkésett az 1971. évi zár-ismertetés értelmezéséhez és egyezségeihez kiadott információ is.

Még el sem készült valamennyi termelőszövetkezet összes belső számviteli szabályzata, de már megállapítható, hogy nem értük el a kívánt célt.

A Bizonylati Szabályzat, az Önköltség-számítási Szabályzat, a Leitározási Szabályzat, a Számlarend stb. együttes terjedelmé egy-egy termelőszövetkezetben az 5–600 oldalit is meghaladja! A tsz-üggyvitelre ilyen terjedelmű szabályozás káros, mert azaz a veszéllyel jár, hogy

lantiükárnak, az Országos Vízügyi Hivatal elnökének most megjelent új könyve: A vízgazdálkodás közgazdasági alapjai.

A Tankönyvkiadó Vállalat gondozásában megjelent mű eredetileg egyetemmel tanítványoknak készült, de fejezetcímei is mutatják, jóval több annál. „A vízgazdálkodás mint népgazdasági ágazat... Értékkategóriák a vízgazdálkodásban... A gazdaságmatematika alkalmazása...” fejezetek mellett a közgazdaságtudomány iránt érdeklődők megtalálják a vízgazdálkodási beruházási és tervezési rendszereket, fejlesztési tendenciákat ismertetőket is.

A nyomdatéchnikai is szép kiállítású könyv tulajdonképpen első kötete egy három kötetre tervezett hasznos kézikönyv-sorozatnak.

az egyébként egyszerű kérdések és jól bevált mechanizmusok is bonyolulttá válnak, vagy a szabályokban leírtakat nem tudják a gyakorlatban megvalósítani. Az volna helyes, ha ezt az egész területet komplex, tömör, áttekinthető szabályzat határozná meg. Ez lehetne a mezőgazdasági üzemek egész ügyvitelének irányelve.

Néhány következtetés

Legnagyobb gondot az üzemekben az okozza, hogy a saját termelési készleteket az évközi nyilvántartási árakról év végén a ráfordítások tényleges szintjére kell helyesíteni. Vagyis a közvetlen ráfordításokat és a fő ágazati általános költségeket kell a készletek értékelésénél elvonni.

A helyzet ebben az évben könnyebb, mert az 1971. évi zárási munkák során bizonyos tapasztalatokat szerezünk. Az elmondott módosítások indokoltnak látszanak, és ezekre meglehetősen sok kerül. Ezzel együtt az is szükséges, hogy a PM szervei az év negyedik negyedében lehetőséget teremtsenek a változtatások és módosítások megismerésére, alapos eljárástára.

Szivós István

A VILÁG MEZŐGAZDASÁGÁBÓL

Szovjet gabonavásárlás az USA-ban

A washingtoni Fehér Házban elhangzott sajtótájékoztató szerint — amelyet Peterson és Butz amerikai államtitkárok tartottak —, a Szovjetunió megállapodást kötött az USA-val gabonaműködés vásárlására. A szerződést szovjet részről Kuzmin, a külkereskedelmi miniszter helyettese írta alá.

A szerződés értelmében a Szovjetunió a következő három évben 750 millió dollár értékben vásárol az USA-ban búzát, kukoricát, cirokot, rozst, árpat és zabot. Az első évi vásárlás legalább 200

millió dollár értékű. A szállítást fele-fele részben szovjet, illetve amerikai hajókkal történik.

Figyelembe véve a jelenlegi gabonárakat (1 tonna 40–60 dollár) a fenti vásárlás értelmében három éven át évi mintegy 5 millió tonna (Magyarország gabonatermésének több mint a fele) gabonavásárlásról van szó. A Szovjetunió évi gabonatermése egyelőre 170–180 millió tonna, évi exportja pedig 5–7 millió tonna gabonaféle, amelyet zömmel Lengyelországba, az NDK-ba, és az arab országokba szállítanak.

A világ gabonakészletei 1972-ben

A világ gabonapiac a termés és a készletek függvényében minden évben változik. Az értékesítés legfontosabb barometereinek a január 1-i készletek tekinthetők.

A világ búzákészlete 1970. január 1-én 103 millió tonna volt, 1972. január 1-én a készlet 85 millió tonnára csökkent, s ebből a 18 millió tonnás készleteknek nésből egyedül Kanada készleteinek csökkenése 11,5 millió tonnát tett ki. Ugyanakkor jelentős — több mint 6 millió tonna — Ausztrália búzákészleteinek csökkenése is.

Megjegyzendő, hogy a világpiac búzakereskedelme — India búzatermesztésének rohamos emelkedése és importjának

Szarvasmarhapiac Európában

A szarvasmarhapiac szempontjából Európa jelenleg két részre osztható: vágómarhát, (illetve marhahúst) exportáló és importáló országokra.

A legtöbb marhahúst importáló ország Olaszország, évi 450–500 ezer tonnával, ezt követi Anglia több mint 400 ezer tonna, majd az NSZK 200 ezer tonna behozattal. Kisebb mennyiségű marhahúst importál még Európában Belgium (22), Görögország (36), Spanyolország (11) is. (Zárójelben az évi behozatal ezer tonnában.)

Az exportáló országok között 1969-es adatok szerint az első Írország, 265 ezer tonna exporttal, azt követi Dánia 137 ezer tonnával, Magyarország 120 ezer, Franciaország 105 ezer tonnával és Jugoszlávia 100 ezer tonnával.

Nagy mennyiségű marhahúst exportálnak Európába egyes tengerentúli országok (Új-Zéland, Argentína stb) is.

A Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (OECD) prognózisa szerint 1975-re bizonyos fokozatos változások várhatóak az európai marhahús piacon.

Általános tendencia a marhahús termelésének és fogyasztásának növekedése. De, a fogyasztói igény gyorsabban nő Európában, mint a termelés, ennél fogva a marhahúst exportáló országok a pia-

cián versenyképesebb helyzetben lesznek, mint eddig voltak, bár eddig sem panaszkodhattak.

Az európai termelés növekedését 1975-ig 1 millió tonnára becsülik. Ezzel szemben a fogyasztás 2,8–3 millió tonnával növekszik.

Ez az olló a termelés és a fogyasztói igény között talán valamennyi fontos mezőgazdasági exportcikl közül a marhahússal szemben biztosítja a legmagasabb árakat és nyereséget.

A szakértők szerint Franciaország, Dánia és Finnország exportlehetőségei jelenleg csökkennek: a francia marhahúst Anglia és Spanyolország (növeve a hazai termelés), csökkenteni tudja majd az importot. Lassan növekszik Olaszország és az NSZK marhahús, illetve vágómarha behozatala.

Számottevő exportnövekedést jeleznek Írországban és Jugoszláviában.

Erdekes volna tudni, miképpen alakult majd a magyar export. A marhahúsnak e prognózis szerint Európában jó piaca lesz, objektív adottságainknál fogva az 1970–71-es évek 110 ezer tonnas exportjára akár kétszeresére is emelhetnénk. Dehát a hazai termelési-értékesítési viszonyok eddig nem nagyon ösztönözték a magyar húzommarha-tenyésztést.

Fejlődő országok

KÜLKERESKEDELMI VÁLTOZÁSOK ÉS PROBLÉMÁK

Külkereskedelmi forgalmunkban a fejlődő országok részesedése viszonylag csekély, de a hozzáik hasonló nagyságú és gazdasági potenciállal rendelkező országok a mutatójától nem mutat lényeges eltérést. A fejlődő országokkal lebonyolított export 1960 és 1965 között megkétszereződött, az import pedig több mint háromszorosára nőtt. Ezután 1969-ig kivételünk jelentős visszaesés jellemzően (1968-ban 849,1 millió), míg behozatalunk rapszódikus alakult: a hatvanas évek első felében tapasztalható gyakori pillanatnyi helyzetből fakadó és nem a reális gazdasági lehetőségekből épülő külkereskedelmi-politika eredményeként) az évtized második felében a fejlődő országokból származó import hirtelen változása következett. 1969-ben és 1970-ben kivételünk tekintélyesen bővült, behozatalunk e tendenciát csak 1970-ben követte. Ennek hatására a hatvanas években amúgy általában magyar föbblettel záruló mérleg 1969-es és 1970-es aktívuma az évtized kumulált aktívumának mintegy 43 százalékát tette ki.

Cél szerű a mérlegbeszámoló terjedelmének, adatmennyiségének csökkentése. (Csak azokat az adatokat dolgozzák ki, amelyekre a népgazdaságnak vagy az üzemnek valóban szüksége van.)

A helyzet ebben az évben könnyebb, mert az 1971. évi zárási munkák során bizonyos tapasztalatokat szerezünk. Az elmondott módosítások indokoltnak látszanak, és ezekre meglehetősen sok kerül. Ezzel együtt az is szükséges, hogy a PM szervei az év negyedik negyedében lehetőséget teremtsenek a változtatások és módosítások megismerésére, alapos eljárástára.

Szivós István

	Ázsia		Afrika		Latin-Amerika	
	Export	Import	Export	Import	Export	Import
1960	51,2	42,1	20,0	23,1	28,8	32,5
1965	55,6	49,6	39,3	29,7	5,1	20,7
1968	66,1	49,9	27,6	21,5	6,3	28,6
1969	59,2	51,4	28,9	25,3	11,9	23,3
1970	58,3	47,2	32,1	22,6	9,6	30,2

Feltűnő, hogy Magyarország exportja Ázsia és Afrika esetében rendszeresen fölmúlja importunkat, ugyanakkor Latin-Amerika vonatkozásában tartós és igen jelentős hiány mutatkozik. Ennek fő oka az, hogy a latin-amerikai országokból beszerezett termékeinket más fejlődő országok nem tudják szállítani, ugyanakkor exportunk 1960 után ázsiai és főleg afrikai területek felé orientálódott, és a valamikor jelentős, de egyre komolyabb konkurrenciát támasztó latin-amerikai piacok helyett a könnyebben megdolgozható, rövidtávú előnyöket, pillanatnyi eladási lehetőségeket kínálógömbök áramlott át. Kérdéses: e rövidtávú előnyökért érdemes volt-e várhatóan komoly kockázatot vállalni?

Bázispiacok

A fejlődő országokba irányuló magyar export több mint 50 százaléka öt ország-

	Magyar export		Magyar import			
	1965	1969	1970	1965	1969	1970
M i l l i ó d e v i s a f o r i n t						
EAK	215	194	270	89	66	109
India	110	80	151	198	161	199
Írán	59	105	121	66	53	29
Libanon	39	92	89	1	4	16
Szírnia	37	82	74	41	48	39
Nigéria	21	38	72	33	52	49
Brazília	7	37	71	73	149	231
Irak	3	69	65	12	13	38
Líbia	27	67	58	0	0	0
Pakisztán	30	44	55	12	18	34
Szudán	14	48	54	5	41	34
Malajzia	7	1	0	7	67	92
Argentína	6	22	9	125	99	129
Ecuador	—	—	—	2	27	36
Peru	1	1	2	53	56	140

A fenti adatok szerint 1970-ben 11 fejlődő országba irányuló exportunk érte el vagy haladta meg az 50 millió DFV-os szintet, ugyanakkor importunkban a kölcsönös érdekű 7 ország szerepe lett, következképpen exportunk területéből, importunk koncentráltabb. Ha exportunk és importunk ún. bázispiacait összevetjük, kiderül, hogy a kétirányú forgalomban az 50–50 millió szintet mindössze három ország (EAK, India, Brazília) esetében tudtuk elérni, egy ország esetében pedig megközelíteni (Nigéria).

A kölcsönösség szintje

A táblázatban feltüntetett 15 ország közül három: India, Brazília és Argentína gazdasági potenciálja jóval meghaladja a magyar, importjukban hazánk termékei minimális szerepét játszanak. A rájuk

Exportunk és importunk földrajzi megoszlását tekintve is a hatvanas évek közepét tartjuk a fejlődő országok irányában folytatott magyar kereskedelmi-politika változói időszakának. Az évtized első felében — ekkor váltak egymás után függetlenné az afrikai országok — megnőtt az afrikai kontinens szerepe, de a hatvanas évek második felében kiderült, hogy ez a jelenség nem volt hosszú életű, mivel nem a tényleges gazdasági fellettségre, szükségletekre és adottságokra támaszkodott, hanem más tényezőkre befolyásolt. Az afrikai, majd ázsiai piacok térhódítása a latin-amerikai rovására következett be a magyar külkereskedelemben. Ez ellentmondani látszik az általános világkereskedelmi megfigyeléseknek. Amíg a latin-amerikai piacok szinte valamennyi fejlett tőkés ország esetében a jellegzetesből tétel képezik a fejlődő országokkal lebonyolított kereskedelemben, és többnyire a legszűkebb skálán mozgó exportot teszik lehetővé, addig a szocialista országok, köztük Magyarország kereskedelmi partnereit között, igen szerény hányaddal szerepelnek, sőt részesedésük 1960-hoz képest lényegesen csökkent.

	1960	1965	1970	1971
Gépek, berendezések	—	0,0	0,0	2,6
Ipari fogyasztási cikkek	0,1	2,5	4,0	4,2
Nyersanyag, félkésztermék	80,8	80,5	36,0	34,4
Alkatrész	19,9	47,0	60,0	57,3
Összesen:	100,0	100,0	100,0	100,0

Kivételünk szerkezetének alakulásából úgy tűnik, hogy a magyar külkereskedelmi-politika félkésztermékekre alapoz, és a gépek kivételével csak legutóbb került előtérbe. Félkésztermékeink 60 százalékát azonban mindössze három anyag (hengertel acél, acélhuzal és gyógyszer-alapanyag) képezi, amelyek közül az első kettő egyrészt jelentős konjunktúrális hullámzásnak van kitéve, másrészt egyre több fejlődő ország maga is e termékeknek nemcsak gyártójává, hanem exportornerévé lép elő.

Fogyasztási iparcikkeink kivételének fő problémája a csoport kedvezőtlen áruösszetételében rejlik: textilipari, mégpedig elsősorban közepes minőségű és egyszerűbb gyártási technológiát képviselő termékek, egyre komolyabb elhelyezési nehézségekbe ütköznek, hiszen a fejlődő országok egyik elsőként kiépített ipara éppen ez az ágazat. Minden jel arra utal, hogy gépeparturnk fokozása a hosszabb távú magyar kereskedelmi-politika alapvető követelménye.

E kivétel piacaként azonban a jelenlegi bázispiacok közül aligha fog alkalmazni bizonyítani Libanon, Líbia, és csak kisebb mértékben, a sokszor kedvezőtlen pénzügyi helyzetben lévő, gazdaságpolitikai célkitűzéseiket gyakorta változtató Pakisztán, Szudán, és Szírnia. Kedvezőbb lehetőségek kínálkoznak India, az EAK, Nigéria, Brazília, továbbá egyes gyorsan fejlődő országok piacán, mindenképpén Iránban. Hangsúlyoznunk azonban, hogy ezek a lehetőségek nem azonosak a pillanatnyilag megragadható előnyökkel, ezek potenciális lehetőségek, amelyek csak céltudatosan és összehangolt kereskedelem-politikával ragadhatók meg.

Importunk szerkezeti változása mindenképpén a magyar belső piac változó igényeit követve: a növekvő életszínvonal fokozta az élelmiszerek iránti keresletet,

	1960	1965	1970	1971
Anyagok, félkésztermék	19,9	31,8	31,3	34,8
Gépek, beruházási javak	30,2	27,5	25,5	22,6
Fogyasztási iparcikkek	41,3	36,1	30,0	21,7
Mezőgazdasági és élelmiszer-ipari termék	8,6	4,6	13,2	10,9
Összesen:	100,0	100,0	100,0	100,0

mint bázispiacokra való építés az illető országok belső piaca, sokrétű szükségletei miatt indokolt, de azaz a hátránnyal jár, hogy kereskedelmi kapcsolatainkban a kölcsönös érdekű 7 ország szerepe szintje rendkívül különböző. Más szavakkal: a partnerországaink gazdaságpolitikai döntései többszörösen sújtják a magyar kivitel, mint ahogy a magyar elképzelések megvalósítása befolyásolni képes az illető országok.

Hosszabb távú külkereskedelmi politika esetén nem hagyható figyelmen kívül a felsorolt főbb partnerrel gazdasági növekedése, általános gazdasági helyzete sem. Az igen dinamikus fejlődő Brazília, Nigéria, Irán, Malajzia és Líbia mellett számos elégtelen dinamikájú ország is található főbb partnereink között, mindenképpén India, Szírnia, Irak, Pakisztán, Szudán és Argentína.

Cél szerűnek tűnne a fejlődő országok-

kal fenntartott kapcsolataink kiszélesítése során a hozzáik hasonló potenciálú és dinamikus fejlődő országokat előtérbe helyezni, és ezzel külkereskedelmünk e vonalát megővni a hirtelen és váratlan változásoktól, vagy akár le is mondani bizonyos pillanatnyi előnyökről, hosszabb távú koncepcióink valóra váltása érdekében.

Áruszerkezeti jelzések

A hatvanas években kivételünk és behozatalunk szerkezete átalakult. A változások nem mindig kedvezőek, főként exportunkat illetően nem azok, hiszen a gépek és más beruházási javak export-

	1960	1965	1970	1971
Anyagok, félkésztermék	19,9	31,8	31,3	34,8
Gépek, beruházási javak	30,2	27,5	25,5	22,6
Fogyasztási iparcikkek	41,3	36,1	30,0	21,7
Mezőgazdasági és élelmiszer-ipari termék	8,6	4,6	13,2	10,9
Összesen:	100,0	100,0	100,0	100,0

egyre szélesebb vásárlóréteg jelent meg a déligyümölcs, az élvezeti cikkek, az egyéb élelmiszerek piacán. Ipari alapanyagaink fejlődő országokból származó behozatali volumene azonban nem követi az ipari igényeinek növekedését. E területen fokozódott a fejlett tőkés, illetve a szocialista piacról való beszerzés. Amíg bizonyos területeken, főleg az élelmiszeripar vonatkozásában jelentős forgalmatöréstélés jött létre (pl. narancsbéhozatalunknak 1960-ban még csak 14 százaléka, 1969-ben már fele a fejlődő országokból származott), addig másutt csak kis mértékű diverzifikálásra, importtérítésre került sor (pl. kőolaj), illetve nem éltünk az átterelési lehetőségeinkkel (pl. vasérc).

A fejlődő országok késztermék-kivittel törekvésait segíti elő, és behozatalunk áruszer

ELMÉLET ÉS GYAKORLAT

II.

A KGST-országok megőrzik a szocialista tulajdon nemzeti-állami jellegét. A szocialista világpiacon eladóként és KGST-tagállamok gazdasági szervezeti evoként lépnek fel, ilyen formában működnek és továbbfejlesztik a szocialista integráció áru- és pénzvonalát. E kapcsolatok jelentőségét nem szabad lebecsülni és másodrendűként kezelni. Az értéktörvény szerepének lebecsülése a szocialista világpiacon azonnali kifejezésre jut a külkereskedelmi kapcsolatok csökkenő hatékonyságában, ami az egyes KGST-országokban a társadalmi termelés ésszerűtlen struktúrájához vezet.

Termelői kapcsolatok

A KGST-országok nemzetközi piacának erősítése, valamint az áru- és pénzvonalon történő tökéletesítés a szocialista integráció komplex programjában foglaltak szerint kapcsolódik a tervekhozatalhoz, ahhoz szervezeten belül. Végül fókusz a gazdasági együttműködés az áruk és szolgáltatások cseréjében, adásvételi szerződéseken keresztül. A KGST-országok külkereskedelmi kapcsolatait a külkereskedelmi monopólium feltételei között bontakoznak ki és jellegükben a jövőben is megőrzik. A szocialista országok arra törekednek, hogy hosszú lejáratú kormányközi egyezményben, tervszerű keretek között határozzák meg azokat a kölcsönös szállítási feltételeket, amelyek az ötvenes népgazdasági tervekben közvetlenül fakadnak. Az integrációs periódus sajátosága, hogy az államközi gazdasági kapcsolatokban közvetlenebb viszony alakul ki a kereskedelmi formák és a termelési együttműködés között, összefüggésben a termelési nemzetközi specializációjával és kooperációjával.

A KGST-országok a komplex programot elfogadva megkezdik abban, hogy az országokban belül és a kölcsönös kapcsolatokban megteremtik a gazdasági, tudományos és technikai együttműködéshez szükséges gazdasági és jogi előfeltételeket. (Minisztériumok közötti közvetlen kapcsolatok kialakítása, különböző állami szervek, gazdasági szervek és tervező-kutató intézetek közötti kapcsolatok kiépítése stb.)

A KGST-országok egymással több száz kétoldalú, hosszú lejáratú nemzetközi specializációs és kooperációs megállapodást kötöttek. Az NDK és a Szovjetunió közötti, 1971–75-re szóló kooperációs tervben 17 kormányközi megállapodás és 13 miniszteri szintű megállapodás szerepel a termelési specializációjáról. Specializációs megállapodás van érvényben a Szovjetunió és Magyarország között is, a Szovjetunió jelenlegesen növeli személyes és tehéngépkocsiszállítását és ezért IKARUS-autóbusz kap Magyarországtól Magyarországon bővített a Szovjetunióba szállított hátsóhidak gyártását, amelyeket a „Lvov”-i és a „Likin”-i autógyárakban, az Urickovról és Engeláról elnevezett tróliszuszárakban használnak fel. Hasonlóan számos alkatrész kooperációban készül Magyarországon. Bulgáriában, Lengyelországban és az NDK-ban a Zsiguli gépkocsikhoz is.

Pénzügyi mechanizmus

A termelés nemzetközi specializációjának és kooperációjának fejlődése mint a szocialista nemzetközi munkamegosztás alapvető formája a külkereskedelmi forgalom további kiszélesítését teszi szükségessé. Ez megköveteli a külkereskedelmi és a belső árképzés, valamint a pénzügyi eszközök és kapcsolatok további tökéletesítését. A szocialista gazdasági integráció periódusa így új elemeket hoz az államközi kapcsolatok rendszerébe. A KGST-országok saját valutáris rendszerük mellett rendelkeznek kollektív valutával, a jenszferenális rubellel. Ez utóbbi belső pénzügyi életképességét és stabilitását. A szocialista valutáris rendszer nem érezte meg a tőkés világgazdaság valutáris rendszerének viharát, mert a szocialista nemzetközi pénzügyi rendszer reális árualapú pénzügyi, a külkereskedelmi forgalom természetén fejlődik és a forgalom a szerződéseken rögzített külkereskedelmi áron bonyolódik le.

Ugyanakkor a KGST-országok távol állnak attól, hogy idealizálják a kialakított pénzügyi mechanizmust, amelynek megvannak a maga gyengeségei a sokoldalú elszámolások korlátozottsága, a valutárfolyamok és a koeficiens rendszerének bonvolultsága, a valuta hivatalos árfolyamának korlátozott felhasználási lehetősége stb.

A pénzügyi kapcsolatok területén a

KGST-országok szükségének látják a valutáris rendszer széles kutatási programot dolgozni ki a továbbfejlesztés érdekében. Az e területeken jelentkező eredmények megerősítik a KGST-országok kollektív-valutáját. (Mint ahogy azt a komplex program hangsúlyozza: „... maga a folyamat alkotó részét képezi azoknak az intézkedéseknek, amelyek a valutáris szférában, valamint az anyagi termelésben és a külkereskedelemben végmennek.”)

A KGST gazdasági integráció új vonása a nemzetközi gazdasági szervezetek működésének kihasználása, a különböző együttműködési területeken.

Nemzetközi szervezetek

Nem titok, hogy egyes KGST-országok nemzetközi szervezetekhez fűződő kapcsolata a múltban tartózkodó volt. A közgazdászok és a jogászok nem tudták kellő időben és meggyőzően bizonyítani, hogy azok a nemzetközi gazdasági szervezetek, amelyek a szocialista országokhoz tartoznak, „nemzetek feletti” szervezetek és nem sűrűn a tagországok szuverenitását. Ezzel összefüggésben mondták, hogy az államon belüli gazdasági törvényhozás nem készült fel arra, hogy a szocialista állam jogi személyként részt vegyen ilyen nemzetközi szervezetekben.

Az éret megkövetelte a tétel korrigeálását. Hiszen anyagi és pénzügyi egyesülések jötték létre a munkaerő és a természeti erőforrások kihasználására a KGST-országok között. Ez alól a Szovjetunió sem kivétel. Ilyen együttműködést igényel az építkezések optimális kiépítése, a nagy tüzelőanyag- és nyersanyagtermelő bázisok kialakítása stb. A komplex program hangsúlyozza, hogy a jelenlegi és a létrehozandó új nemzetközi gazdasági szervezetek fejlesztése a KGST-országok közötti gazdasági integráció kibontakozásának egyik alapvető útja.

A komplex programmal a KGST-országok gazdasági kapcsolatait új szintre emelték, amely minden országban meggyorsítja a népgazdaság fejlődését, megerősíti a szocialista világrendszer gazdasági erejét.

J. Kormnov
a közgazdaságtudományok doktora, Moszkva

DÁNIA: NYÁRI CSATÁK, ŐSZI ÜTKÖZET ÉS VÁRVAJÁRÁS KOMPLEX RACIONALIZÁLÁS CSEHSZLOVÁKIÁBAN

Bár a francia népszavazás jóváhagyta a Hatoknak Tizekké bővülését, a dán politikai és gazdasági vezetés még korántsem lehet teljesen biztos, hogy az északi ország csatlakozását előltdnt népszavazás is pozitív eredménnyel végződik. Amikor január 22-én a dán kormány képviselői aláírták a csatlakozási okmányt, miszerint Dánia 1973. január 1-től az Európai Gazdasági Közösség teljesjogú tagjává válik, még nem gondolták, hogy az ellenzék táborában ilyen erővel rendelkezik.

Teljes erővel folyik a propaganda-kampány minden szavazattal és előrebecslések szerint az őzi népszavazáson a csatlakozás hívei csak néhány százalékos többségre számíthatnak. Ez mindenestre elég lesz ahhoz, hogy a dán gazdaság véglegesen zöld jelzést kapjon az integrációhoz vezető úton. Nem kis feladatot vár a tavaly októberben hatalomra került szociáldemokrata párt. A gazdasági helyzet romlása az elmúlt 3 évben már három kormány bukását okozta, ugyanis egyiknek sem sikerült valóra váltania a nemzetgazdaság súlyos gondjainak megoldását ígért intézkedéseket. A csekély parlamenti többséggel rendelkező szociáldemokratáknak kettős feladatot kell megoldaniuk: egyrészt meg kell győzniük a lakosságot a csatlakozás előnyeiről, másrésztől pedig meg kell próbálniuk kivetelni Dániát a több szempontból is aggodalmat keltő gazdasági helyzetéből.

A deficitprobléma

Dánia nyersanyagban igen szegény ország, az egyetlen jelentős ásványi kincse az Északi-tenger körzetében nemrég feltárt kőolaj. A feltett, diverzifikált ipar nagy mennyiségű és sokféle nyersanyagot követel. Így tehát érthető, hogy a külkereskedeleml a deficit problémáit okozza — amely a GNP értékének 25 százalékát adja — létfontosságú az északi ország számára. Az egyre növekvő importtal az export nem tud lépést tartani.

Igy alakult ki az elmúlt néhány év folyamán az a külkereskedelmi mérleghiány, amely ma a dán nemzetgazdaság létszáma problémája. 1970-ben a deficit valamivel több, mint 480 millió dollár volt, tavaly a hiány 13 százalékkal csökkent. Bizonyos új drasztikus importkorlátozó intézkedések kezdtek érvénybe lépni. Az elmúlt évben bevezetett 10 százalékos importpótló (amelyet véglegesen csak 1973 áprilisában szüntetnek meg) és mértéke addig fokozatosan csökkent a behozatal növekedéséig.

üteme, ugyanakkor valamelyest emelkedett a kivitel.

Az import visszaszorítása érdekében tavaly maximálták a bankhitelek terjedelmét és fokozott takarékosagot érvényesítettek az állami kiadásoknál. A belső kereslet további csökkentésére való törekvést szolgálja az ár- és haszonellenőrzés, valamint a nyereszágó emelése. Így az a paradox helyzet állt elő, hogy az adók nagyobb ütemben nőttek, mint a jövedelmek. Nem vezetett népzsértnek a beruházások csökkentését, illetve befagyasztását célzó, szokatlanul restriktív hitelpolitika sem. Kétségtelen, hogy Dániának nehéz megtalálnia, illetve végigjárnia az importcsökkentéshez vezető eredményes utat, amikor behozatalának nagy része egyben az exportcikkek fontos alkotóeleme.

A külkereskedeleml, a mezőgazdaság és a közös piaci csatlakozás kérdése szorosan összefügg egymással. Sokan azt vallják, hogy a dán gazdaság akut problémáit csak a Közös Piac oldhatja meg. Egyértelmű, hogy a teljesjogú tagság jelentős anyagi veszteséget jelenthet a dán iparnak, hiszen a jelenlegi Hatok ipari szintje még magasabb, mint a dán iparé, ugyanakkor az árszínvonaluk lényegesen alacsonyabb. Számítások szerint viszont a mezőgazdaság — amelynek árszínvonalja alacsonyabb, mint bármely tagállam — a belépes révén évente több milliárdos bevételt többletet érhet el, ez elegendő arra, hogy az iparnál jelentkező károsodást bőségesen kárpótolja. Várhatóan már a csatlakozás első éveiben 50 százalékkal emelkedik a farmerek jövedelme. Erdemes kissé alaposabban is megvizsgálni tehát a „megoldás kulcsát”, az igen fejlett mezőgazdaságot.

Adu: a mezőgazdaság

Bár jelentősen csökken a nemzetgazdaság e szektorában foglalkoztatottak száma, a nagyfokú gépésítés és a fejlett agrotechnikai módszerek hatásaként a termelés egyre nő. (1971-ben pl. a mezőgazdasági termelés 10 százalékkal volt magasabb az előző évinél, míg az iparé csak 3,5 százalékkal.) Viszonylag kedvező a földirtokok megőrzése is: legelterjedtebb a 10–30 hektár területű középirtokok, ahol igen magas terméshozatokat produkálnak a farmerek. Sok állami kísérleti gazdaság is működik, amelyek továbbadják tapasztalataikat a

kistermelőknél. Komoly bevételeket biztosít a hátfeldolgozó ipar — az évi fogás általában 1,3 millió tonna — és a 20 ezer embert foglalkoztató konzervipar. 1969-ben a teljes mezőgazdasági termelés kétharmada került exportra 7 milliárd dán korona (1 milliárd dollár) értékben. A híres dán vaj, sajt, bacon, és élőállat fő vevője Anglia és az NSZK.

Az agrárkivétel háromnegyede a jelenlegi EFTA és a Közös Piac tagállamaiba irányul. Nagy-Britannia egyedül a dán mezőgazdasági export közel 30 százalékát veszi fel. Ez a tény attól a perctől kezdve, amikor Anglia bejelentette csatlakozási szándékát, eleven megfigyelést a dán álláspontot. Ha Dánia nem csatlakozna, akkor nemcsak a Hatok, hanem a szigetország óriási felvevőpiacán is hátrébe szorulna. A csatlakozás mellett szól az is, hogy Dánia teljes exportjának is 41 százaléka irányul Angliába, importjának pedig közel a fele származik innen és a Közös Piac jelenlegi tagországaiból.

A csatlakozás ellenzőinek jelentős táborá igyezkik a tömegtájékoztatás minden eszközt felhasználni a „nem” szavazatok megszerzéséért. Egyik legfontosabb érvek a következő: igaz, hogy a mezőgazdaság sok mindenért kárpótol, de nem lehet közömbös a több mint 400 ezer munkásnak megélhetését biztosító ipari sorsa sem. Ugyanakkor hangzatosabb, hogy a tagság révén Dánia veszít fel politikai és gazdasági szuverenitását. Az EFTA-tag Dánia 1970 szeptemberében kezdett miniszteri szinten tárgyalásokat a Hatokkal. A csatlakozási okmány értelmében 1973-tól számítva 5 éves átmeneti időszak áll a dán gazdaság rendelkezésére, hogy integrálódjék az EKG-ba. Hosszas vita után eldőlt a közös költségvetéshez való hozzájárulás mértéke is: 1977-től évi 700 millió korona. (100 millió dollár.)

Nem valószínű, hogy az őzi népszavazáson meglepésen szülessen, de igen szoros eredményre lehet számítani. A dán közvélemény jó része aggodalommal tekint az EKG felé. Abban viszont az egész lakosság egyetért, hogy a kormányának olyan intézkedéseket kell hoznia, amelyek a dán „jóéleti állam” gazdasági problémáinak gyógyszerrel lehetnek, és az ötvenes, várhatóan viharos átmeneti időszak után az új feltételek közötti stabilitást eredményeznek.

Gonda György — Lörincz Péter

7 nap A világgazdaságban

Hitel Jugoszláviának
Tokióban bejelentették, hogy a japán kormány hozzájárult 9240 millió jen (30 millió dollár) hitel nyújtásához Jugoszláviának. A japán külügyminisztérium közleménye szerint a hitel célja Jugoszlávia nemzetközi fizetési mérlegének megjavítása. A hitel keretében Jugoszlávia japán árutak és szolgáltatásokat vásárol. A japán export-import bank által folyósított hitel évi 5,5 százalékos kamattal adják, s három évi türelmi idő után tizenkét év alatt fizetendő vissza. Jugoszlávia ezt megelőzően 1966-ban kapott Japántól 1800 millió jen hitelt.

Japán külügyminisztérium források szerint a kormány kedvező elbírálásban részesítene hasonló hitel igényt Lengyelország, illetve Románia részéről is.

got a többi közös piaci országtól a kialakult nagy különbségek miatt.

Az NDK idegenforgalma
A 17 millió NDK-ból az idén emberek milliói utaznak mint turisták a baráti szocialista országokba. Nemrég nyilvánosságra hozott adatok szerint az év első felében már 2,8 millió NDK-beli állampolgár járt Lengyelországba, amióta bevezették azt a könnyítést, hogy a két szomszédos állam lakosai személyi igazolványuk felmutatásával átélhetik a határt. A Csehszlovákiában megforduló turisták sorában is az első helyen az NDK állampolgárai vannak. A Szovjetunióba is az idén 130 000 NDK-beli turista utazik.

Chilei adósságok rendezése
Az európai látogatók körjáróját hazatérő Alfonso Inostroza, a Chilei Központi Bank elnöke Santiagóban kijelentette, hogy a közelmúltban kétoldalú megállapodások jöttek létre Franciaországgal, Belgiummal, Olaszor-

szággal, Spanyolországgal, Dániával és Hollandiával Chile külföldi adósságainak rendezéséről. Ugyanakkor jól haladnak a tárgyalások Svájcjal, Nagy-Britanniával, a Német Szövetségi Köztársasággal és más európai államokkal.

Gazdag új szénlelőhely Lengyelországban
A Ruhr-vidék, a Donyec-medence és Felső-Szilézia után Európa negyedik leggazdagabb szénlelőhelyére bukkantak a lengyel geológusok a lublini vidégségben, Hrubieszow környékén.

A mintegy 43 négyzetkilométernyi területen elhelyezkedő szénkészlet több mint 40 milliárd tonnára becsülők.

A gazdag szénlelőhely felfedezését Varsóban a lengyel geológusok második világháború utáni legnagyobb sikere közé sorolják.

Jegy nélkül a munkásvonatokon
A Német Demokratikus Köztársaságban érdekes kezdeményezést vezettek be a munkásvo-

natoknál: ezeken jegy nélkül, csupán az üzemi igazolvány felmutatásával utazhatnak a dolgozók. Az utazás árá az utazók általánosan egy összegben fizetik be a vasúti társaság számlájára.

Jelenleg már 300 üzem 100 000 dolgozó utazik ilyen módon s mivel a kezdeményezés kitűnően bevált, ezt a módszert hamarosan általánosar bevezetik.

Földgázvezeték
A Csehszlovákián át vezető, ezer kilométeres földgázvezeték szlovákiai szakasza 109 kilométer hosszúságban elkészült. A 20 070 méternyi cső lefektetése — amelyet júniusban egyetlen munkacsoporthoz végték — rekordteljesítménynek tekinthető.

A vezeték más szakaszain is tervszerűen haladnak a munkák. A középső és a nyugati szakaszokon is olyanok a feltételek, hogy az építkezés december 31-ig elkészül. A keleti részen 1973. január 1-én a középső és a nyugati szakaszon, amely egészen az NDK határáig vezet, 1973. április 1-én helyezik üzembe a vezetékét.

Chilei részvényszállat
Az újonnan kinevezett chilei bányáigazgatási miniszter, David Lebon — aki eddig az ország kanadai nagykövete volt — kijelentette, hogy Chile az idén minden bizonnyal elérheti a 600 000 tonnás részvényszállatát. A legnagyobb chilei részvényszállat tavaly államosították. Tartalékok piacraadásával és a vásárlások csökkentésével a részárát mesterségesen lenyomták a világpiacon, ezért a mi-

niszter egyelőrt Zambiánál azzal a javaslatával, hogy a részvényszállat kormányközi bizottság (tagjai: Chile, Peru, Zambia és Zaire) megvitassa a problémát és lehetőleg egységes részarákat állapítson meg.

Angol-japán kereskedeleml
John Davies angol iparügyi csúcsmíniszter Nagy-Britannia és Japán kereskedelméről folytat tárgyalásokat Tokióban.

A statisztikai adatok szerint 1971-ben 50 százalékkal növekedett Japán Nagy-Britanniába irányuló exportja, és volumene elérte az 523,64 millió dollárt. Nagy-Britannia Japánba irányuló exportja 23,4 millió dollárral növekedett és értéke 406,9 millió dollár volt.

Acélkivitel-korlátozás
A Közös Piac tagállamai és Nagy-Britannia acélgyártó Párizsban tartott értekezletükön megegyeztek abban, hogy három éven

keresztül csökkentik az Egyesült Államokba irányuló acélkivitelüket. Az első évben (1972) csak 7 millió tonna acélt exportálnak. Az előzőekhez képest év során 2,5 százalékkal növekszik ez a mennyiség.

Nyugatnémet acélárak
A Német Szövetségi Köztársaságban emelkednek az acélárak. Legutóbb a duisburgi August Thyssen-Hütte AG hajtott végre átlagosan 4 százalékos áremelést. A vállalat szövigéje közölte, hogy az áremelésnek azonnali hatálya vonatkozhat az új megrendelésekre. Az új árak jövekedését az Európai Köztársaságok Bizottsága elé terjesztették.

A Német Szövetségi Köztársaság acélára áprilisban 3,4 millió tonna nyersacélt állított elő, 8,9 százalékkal kevesebbet, mint márciusban. Az áprilisi nyersacélteljesítés márciushoz képest 9 százalékkal csökkent és mennyisége 2 millió tonna volt.

Minőség és új termék
A racionalizálásnak hozzá kell járulnia az új termékek elterjedéséhez és a minőség javulásához. Ebben a vonatkozás-

ban még mindig nem megfelelő a helyzet. Az összes termékben belül az újak részaránya mindössze 10,8%-ot tesz ki. Az új termékek forgalomba kerülése olyan lassú, hogy a választék teljes kicseréléséhez 10 évre lenne szükség, ami kétszer olyan hosszú, mint a világpiacon szintű lecserelődési idő. A nem megfelelő minőséget jellemzi, hogy a megvizsgált 2800 termék közül csupán azok 21%-a felelt meg az első osztályú kategória követelményeinek.

Tekintélyes szellemi erőt képvisel az a 400 000 újító, feltaláló, aki a természetben dolgozik. Ezt eddig nem sikerült eléggé kihasználni. Fontos elv, hogy a racionalizálás ne csak a vevőkér ügye legyen, hanem „a dolgozók részvétele az irányításban”. Ezért a vezetésnek meg kell tárgyalnia elképzeléseit a munkahelyi kollektívakkal, és döntésekről figyelembe kell venni a dolgozók javaslatait, véleményét is.

Első ízben 1971-ben dolgoztak ki racionalizálási programokat. Az információk szerint akkor még nemigen mutatkozott a mozaik eredménye. Különböző jelentőségűek van az anyagforrásoknak, amelyek 1970-ben az ésszámfordítások 60,7%-át tették ki. Tavaly tovább folytatódtak az anyagforrások növekedése, meghozta a természetnél nagyobb ütemben: míg a társadalmi termék 0%-kal nőtt, addig a termelői felhasználás 6,7%-kal. A termelés egy része nem felelt meg a keresletnek és emiatt az eladatlan készletek 10,5 milliárd koronával nőttek. A kedvezőtlen jelenségek okait elsősorban a komplex racionalizálás hiányosságaiiban látják. A legfőbb hiba, hogy a komplex racionalizálás a vállalatok többsége csak formálisan kezelte. A vállalat vezetés a racionalizálást gyakran pótlólagos források megszerzésének eszközüül tekintette.

Beruházási politika
Míg a termelés korszerűsítését vállalati szinten a racionalizálás hivatott elősegíteni — népgazdasági szinten ez a termelés szerkezetének beruházásokkal történő átalakításában jelentkezik. Így tehát a racionalizálás a mikroszféra beruházások nélküli ésszerűsítését jelenti, makroszinten pedig a beruházás a fő eszköz.

Ismeretes, hogy a többi szocialista országhoz hasonlóan, Csehszlovákia sem bővelkedik beruházási forrásokban. Ez indokolja, hogy a beruházások nagy részét központiilag a tervközpont által meghatározott területre koncentrálják. Ezt szolgálta az amortizációval kapcsolatos ideai intézkedés is. (Bár most formálisan az amortizáció teljes összege a vállalatnál maradt, felmenték a vállalatok költségvetésünyeres befizetéseit, hogy ezáltal biztosítsák a központi beruházáshoz szükséges alapok képződését.)

A műszaki kutatási és fejlesztési munkák elősegítésére ez év elejétől egységesítették a munkák árképzését. Ez árákat egységesen maximálták és központiilag írták elő a kalkulálható nyereség felső határát.

Oly módon javították a műszaki fejlesztési terv és a termelési terv összhangját, hogy közvetlen kapcsolatot hoztak létre az egyes mutatók között. Az öt évre előre kidolgozott terv tartalmazza egyfelől a beállítandó új gépeket, berendezéseket, új eljárásokra stb. a termelési feladatokat, másfelől konkrétan meghatározta a termelés megindításának határidőjét és kijelölte a megvalósításért felelős minisztériumot, egységesítette. (A jelenlegi öt éves terv összesen mintegy 1200 teljesen meghatározott, új gépekkel kapcsolatos feladatot és 800 új technológiai eljárásra vonatkozó feladatot tartalmaz.)

Az új műszaki termelési metodikának az a célja, hogy a beruházások, korszerű eljárások alkalmazásának termelési kihasználását is konkrétan meghatározza. Eddig ugyanis gyakorta előfordult, hogy például automata gépsorok beállításával modernizálták a termelést, de az ebből adódó termelésnövekedés nem a tervezésben, sem a vállalati szerződéseken nem jelentkezett.

Dr. Bakos Gábor

